

College voor Toetsen en Examens

MEER EN MINDER TEGELIJK

ADVIEZEN VAN DOCENTEN BIJ 'GROOT ONDERHOUD'
AAN DE SYLLABUS GESCHIEDENIS H/V, NAJAAR 2016

Verslag van een focusgroepenonderzoek onder docenten in Nederland

Verslag van een focusgroepenonderzoek onder docenten in Nederland

Drs. Elise Storck en Eline R. de Graaf MA
in opdracht van het CvTE
Najaar 2016 (verslag januari 2017)

Inhoud

1	Samenvatting	4
2	INLEIDING	5
3	ADVIEZEN OVER DE VORM	6
3.1	Historische Contexten	6
3.2	Niet uitgewerkte Kenmerkende Aspecten	7
3.3	Vershil tussen HAVO en VWO	7
4	ADVIEZEN OVER DE INHOUD: SELECTIECRITERIA	8
4.1	Relevantie	8
4.2	Multiperspectiviteit	8
4.3	Oriëntatiekennis	8
4.4	Oriëntatiekennis: wendbaar inzetbare kennis	8
4.5	Differentiatie	8
4.6	Geografische spreiding	9
4.7	Schep kansen voor minder-eurocentrische geschiedenis	9
5	ADVIEZEN OVER DE INHOUD: SUGGESTIES VOOR HC'S	10
6	Bronnen	11
7	Bijlage 1 - Relevante Historische Contexten	12
8	Bijlage 2 - Uitgewerkte Historische Contexten	14
9	Tijdbalken en uitwerkingen	15
9.1	Amsterdam – A	15
9.2	Amsterdam - B	16
9.3	Rotterdam - A	18
9.4	Rotterdam - B	19
9.5	Rotterdam - C	21
9.6	Utrecht - A	22
9.7	Utrecht - B	23
9.8	Utrecht - C	24

1 Samenvatting

Negen gesprekken met geschiedenisdocenten leverden veel consistente adviezen op met een grote mate van overeenstemming. Die was het grootst over de handhaving van de Historische Contexten, de overladenheid van het HAVO-programma in de huidige syllabus, meer verschil tussen HAVO en VWO, meer duidelijkheid over niet in de HC's uitgewerkte kenmerkende aspecten, afschaffing van de niet nader toegelichte voorbeelden onderaan de Historische Contexten en het verlangen naar meer spreiding over de tijd, meer betekenisvolle inhoud en aandacht voor niet-Europese geschiedenis. Aan de basis van deze adviezen lag een vrij algemeen gedeelde tevredenheid over de mogelijkheden om meer overzicht over de geschiedenis te onderwijzen in vergelijking met de tijd dat in Centrale Examens slecht twee thema's werden getoetst.

2 INLEIDING

In 2017 is 'groot onderhoud' gepland aan de syllabus geschiedenis voor HAVO en VWO voor het Centraal Examen (CE). Daarbij bestaat de mogelijkheid om de syllabus grondig te herzien, weliswaar op basis van het ongewijzigde examenprogramma (het totale bovenbouwprogramma, dus voor CE en SE / Schoolexamen).

In de eerste twee jaren van de afname van het CE op basis van een syllabus bij 'domein B' (de oriëntatiekennis van tien tijdvakken en 49 kenmerkende aspecten) organiseerden SLO (Kaap en Folmer 2016) en Cito (Cito 2016) enquêtes onder docenten over de nieuwe syllabus en het nieuwe CE over oriëntatiekennis. Hieruit bleek bijvoorbeeld dat de Historische Context over de Republiek het minst populair was onder HAVO- docenten en die over de Verlichting bij VWO-docenten. Er werden ook suggesties gedaan voor andere Historische Contexten, maar de argumenten ervoor bleven onduidelijk. Als aanvulling op deze kwantitatieve gegevens besloot het CvTE als input voor de nieuwe syllabuscommissie een aanvullend kwalitatief onderzoek te doen onder docenten met ervaring in eindexamenklassen met als belangrijkste vraag: 'Welke adviezen heeft u als docent voor de syllabuscommissie om te komen tot een werkbare syllabus voor 2020 of later met relevante stofkeuzes binnen het huidige examenprogramma?' In gesprekken op zes plaatsen - verspreid over Nederland - zijn in focusgroepen docenten actief aan het werk gezet met deze vraag. Dit verslag bevat een weergave van de adviezen aan de syllabuscommissie waarover ruime tot zeer ruime consensus was of die in de ogen van de onderzoekers de moeite waard van het vermelden zijn en van de argumenten daarvoor.

De adviezen zijn geordend in drie rubrieken: adviezen over de [vorm](#), [selectiecriteria](#) voor de inhoud en [concrete suggesties](#) voor inhoudelijke thema's.

3 ADVIEZEN OVER DE VORM

3.1 Historische Contexten

a. *Behoud de Historische Contexten (HC's)*

Niet nader gespecificeerde KA's worden ervaren als zeer problematisch in onderwijs en toetsing, omdat onzekerheid bij docenten en leerlingen over wat gekend moet worden voor het CE leidt tot overladen stofkeuzes in de klas en oppervlakkig leren en oppervlakkige examenvragen. De HC's worden daardoor an sich gewaardeerd door de docenten en naar hun zeggen ook door hun leerlingen: "In hun verzwaring zijn ze verlichting en verdieping tegelijk¹", want ze bieden structuur, richting en houvast en samenhang aan de KA's en daardoor meer betekenis en meer mogelijkheden voor verdieping in het bevragen van domein A. Niettemin hebben docenten enkele adviezen ter verbetering.

b. *Consistentie: zorg voor een gelijkmatige informatiedichtheid in de teksten*
"Er zitten soms hele werelden achter één zin", wat leidt tot onzekerheid wat er precies gekend moet worden. Om de syllabusteksten goed te kunnen interpreteren is nodig dat ze consistent en gelijkmatiger dan nu zijn in informatiedichtheid² en dat de lijnen helder zijn en de gekozen historische voorbeelden in de tekst een duidelijker samenhang vertonen, vooral voor HAVO.

c. *Voorbeelden: neem alle voorbeelden op in de lopende tekst*

Maak niet langer onderscheid tussen historische voorbeelden in de lopende tekst en losse, niet nader toegelichte voorbeelden. Dit onderscheid schiep verwarring over het belang van de voorbeelden in verhouding tot de rest en men vond van veel voorbeelden onduidelijk wat de relatie was met de hoofdvragen³.

d. *Aantal HC's*

Over het optimale aantal Historische Contexten werden geen eenduidige adviezen gegeven. "Dit hangt ook af van de omvang van de HC's". Over het algemeen ging men ervan uit dat VWO een of meer HC's meer nodig heeft dan HAVO.

¹ een interessant contrapunt op de titel van het evaluatierapport van de VGN over de pilotexamens *Het is teveel en te weinig tegelijk*. (Van Boxtel 2010)

² Bijvoorbeeld: 'Na de Frans-Duitse oorlog van 1870-1871 werd in Versailles het Duitse keizerrijk uitgeroepen en...' leidt tot onzekerheid over wat de leerlingen moeten weten over de Frans-Duitse oorlog en over 'Versailles'. Liever: 'In 1871 werd het Duitse keizerrijk uitgeroepen en...'. De docent kan er dan zelf altijd nog voor kiezen om uit te leggen dat dit na een gewonnen oorlog tegen Frankrijk was, maar dan weet hij/zij dat deze oorlog an sich niet gekend hoeft te worden.

³ Dit is inmiddels gerealiseerd bij de verlichtingsoperatie in de syllabus voor het HAVO-examen van 2018.

3.2 Niet uitgewerkte Kenmerkende Aspecten

De niet uitgewerkte KA's leiden in het CE te vaak tot als zinloos ervaren opgaven die niet verder gaan dan identificatie en het noemen van de KA's 'als een trucje'. In schoolboeken en in de klas geven zij veelal aanleiding tot overladenheid vanwege de onduidelijkheid over de te kennen stof. Geef daarom bij de KA's die niet zijn uitgewerkt in een HC in de syllabus een korte toelichting met enkele kernwoorden of een korte tekst⁴.

3.3 Verschil tussen HAVO en VWO

e. Overlap

HAVO en VWO mogen best dezelfde HC's krijgen, maar het verschil binnen dezelfde onderwerpen moet duidelijker worden uitgewerkt (zie hieronder). Argument: minder voorbereidingstijd voor docenten. Verdeeldheid was er over voordeel of nadeel voor overstappers van HAVO naar VWO: gemakkelijker of saai. Dit advies kan enigszins op gespannen voet staan met het volgende.

f. Aard en omvang van de HC's

Omdat Vwo-leerlingen een jaar langer de tijd hebben en beter kunnen leren, verlangen docenten voor VWO

- o een historische context meer dan voor HAVO;
- o meer historische voorbeelden binnen de HC's;
- o en/of HC's die zich over een langere periode uitstrekken
- o en/of over meerdere geografische contexten (landen);
- o complexere onderwerpen;
- o onderwerpen met een hogere abstractiegraad⁵;
- o onderwerpen waarover leerlingen minder weten door bijvoorbeeld minder overlap met onderwerpen uit de onderbouw of 'meer exotische' onderwerpen

⁴ zoals bijvoorbeeld sinds 2016 is gedaan bij 'de confrontatie tussen Romeinen en Germanen' en 'de verspreiding van het christendom'.

⁵ Bijvoorbeeld de Verlichting, genoemd als een goed onderwerp, maar in de huidige syllabus te onduidelijk uitgewerkt vanwege de te vage mix van filosofische en historische verandering en te weinig consistentie.

4 ADVIEZEN OVER DE INHOUD: SELECTIECRITERIA

4.1 Relevantie

Zeer breed gedragen is het advies om voor leerlingen *betekenisvolle onderwerpen* te kiezen, die voortkomen uit de vragen die we nu stellen aan de geschiedenis en begrijpelijk en invoelbaar zijn voor leerlingen van nu⁶.

4.2 Multiperspectiviteit

Kies voor onderwerpen die vanuit verschillende invalshoeken te benaderen zijn en doe dit ook. Vermijd daarmee eenzijdige beperking tot één narratief en doe daardoor recht aan de diversiteit van leerlingen en werk daarmee aan inclusief onderwijs. Schep daarmee ook meer kansen voor het toetsen van historische denkvaardigheden en benaderingswijzen als interpretatie en standplaatsgebondenheid.

4.3 Oriëntatiekennis

De volgende adviezen komen voort uit het verlangen om recht te doen aan het karakter van oriëntatiekennis:

- a. *Spreek de HC's meer dan nu over de tijd*
- b. *Kies voor HC's op belangrijke breukvlakken in de geschiedenis, "want dan zorg je automatisch voor spreiding over de tijdvakken, kun je dus zoveel mogelijk KA's vangen en houdt je het chronologisch overzicht intact". Bovendien geven breukvlakken ruime aanleiding tot het leren en toetsen van diverse aspecten van domein A, zoals continuïteit & verandering, causaliteit, interpretatie, significantie.*
- c. *Kies voor een balans tussen breedte en diepte.*
HC's over een langere periode doen recht aan overzichtskennis, het zien van lange lijnen en het vergelijken door de tijd heen, maar neigen tot oppervlakkigere kennis. Afwisseling met HC's of onderdelen daarvan die meer inzoomen op een korte tijd, maken meer diepgang mogelijk⁷.

4.4 Oriëntatiekennis: wendbaar inzetbare kennis

Een HC moet de mogelijkheid bieden om belangrijke concepten te bespreken, zodat deze goed begrepen worden en wendbaar kunnen worden gebruikt, ook in andere periodes van de geschiedenis.

4.5 Differentiatie

Zie 3B

⁶ Er was veel instemming met de getoonde voorbeelden van de volgende –soms verwante– themavelden: opkomst, bloei en ondergang van een rijk/cultuur/ideaal; migratie; dictatuur en democratie; revolutie; ongelijkheid & emancipatie; oorlog & wederopbouw; ontmoetingen tussen culturen; kolonisatie en dekolonisatie; expansie en globalisering; veranderende wereldbeelden (Storck 2016, Wilschut 2016)

⁷ zoals in de huidige syllabus bijvoorbeeld de combinatie van Duitsland en de Koude Oorlog.

4.6 Geografische spreiding

- a. Zorg voor minimaal één HC over een Nederlands onderwerp, al kan dit ook worden gekoppeld aan een niet-Nederlandse context⁸.
- b. Vermijd voor HAVO een te grote variatie van geografische contexten in één HC (zoals nu het geval was bij de Koude Oorlog), omdat dit leidt tot verzwaring en bijgaande vervlakking bij overbelasting.

4.7 Schep kansen voor minder-eurocentrische geschiedenis

Het eurocentrische karakter van de tien tijdvakken en 49 KA's wordt door vrijwel alle docenten gezien als een probleem dat met stofkeuzes in de syllabus kan worden gecompenseerd. Het ontwerpen van een niet-Europese HC wordt niet haalbaar geacht. Zij pleiten daarom voor aandacht voor ontmoeting tussen Europa en de wereld daarbuiten door in een of meer HC's Europese/Nederlandse geschiedenis te koppelen aan niet-Europese geschiedenis, voor HAVO én voor VWO, met mogelijkheden voor vergelijken, aandacht voor causaliteit, interpretatie en dergelijke. Dit komt voort uit het verlangen van docenten om meer betekenisvol les te geven in een globaliserende wereld (zie ook 9).

⁸ Zoals bijvoorbeeld de aandacht voor Frankrijk en Engeland in de HC van de Republiek, een onderwerp over kolonisatie en dekolonisatie van Indonesië etc.

5 ADVIEZEN OVER DE INHOUD: SUGGESTIES VOOR HC'S

In de focusgroepen is docenten gevraagd om in duo's of trio's daadwerkelijk de hoofdlijnen van een syllabus te ontwerpen door voorstellen te doen voor historische contexten, verspreid over de tien tijdvakken. Deze exercitie was vooral bedoeld om al sprekend met elkaar bovengenoemde criteria en argumenten boven water te halen. Toch volgt hieronder een opsomming van enkele opvallende zaken. [Bijlage 1](#) bevat een overzicht van de relevant geachte historische contexten. [Bijlage 2](#) bevat de door de docenten ontworpen voorstellen voor HC's.

- In alle groepen is gekozen voor onderwerpen die ruimte bieden voor discussie over de verhouding Nederland-Europa
- Men is positief over de systematiek van de huidige HC over Duitsland: er is aandacht voor betekenisvolle onderwerpen voor nu en de daarop volgende kenmerkende aspecten, lijnen over meer tijdvakken en de focus op één land maakt de historische context begrijpelijker.
- Er was discussie over voor- en nadelen van één thema door veel tijdvakken heen, zoals de man-vrouwverhoudingen, slavernij, migratie, de ontwikkelingen van de medische wetenschap en dergelijke. Argument voor is dat leerlingen meer kans krijgen om te denken door de tijd heen. Argument tegen is het vermoeden dat leerlingen te weinig weten van de historische contexten door de tijd heen om dit goed te kunnen. Een deel van de docenten zag dit wel mogelijk in een 'slimme' combinatie van een HC door de tijd heen en HC's met een minder eenzijdige focus.
- Er was – meer dan in de huidige syllabi - aandacht voor onderwerpen uit de 20^e eeuw, de oudheid en de vroegmoderne tijd.
- Het verlangen naar meer niet-Europese geschiedenis resulteerde vooral in HC's over de Moorse tijd in Spanje, Europese expansie, kolonisatie en dekolonisatie, slavernij, migratie, rivaliteiten tussen grootmachten/Koude Oorlog.

6 Bronnen

Van Boxtel, C. e.a. (2010). 'Het is te veel en te weinig tegelijk': de VGN-veldraadpleging centrale examinering geschiedenis havo en vwo, *Kleio 15. 2010-8*: 4-6

Cito (2016). Enquête onder docenten geschiedenis havo/vwo na afname van het Centraal Examen, Ongepubliceerd

Van der Kaap, A. en Folmer, E.(2016). *Monitoring van de invoering van een nieuw centraal examen geschiedenis havo/vwo*, Enschede: SLO

Storck, E. (2016). Herbezinning op het curriculum. Op zoek naar een leerstofkeuze-instrument met meer vrijheid en aandacht voor de aard van ons vak, *Kleio 2016-1* , 52-59

Wilschut, A. (2016). Heeft geschiedenisonderwijs toekomst? Het curriculum in het licht van de voorstellen van de commissie-Schnabel. *Kleio 57 (4)*, 14-20.

7 Bijlage 1 - Relevante Historische Contexten

Overzicht – Relevante Historische Contexten

	Eens
	Interpretatie op basis digitale bijdrage ⁹
	Oneens

	Rdam [6]	Utr [8]	Adam [4]	Zwl [3]	Rdaal [2]	Rmond [2]
HC Duitsland [huidig]				2x	2x	
HC Duitsland in Europees kader						
HC Gevolgen van de Europese expansie						
HC Industrialisatie in Nederland (tijdvak 8-10)						
HC Internationale verhoudingen in de 20 ^e eeuw (huidige HC Duitsland + HC Koude Oorlog)						
HC Koloniale geschiedenis: ontdekkingsreizen tot dekolonisatie en koloniale erfenis [vwo]						
HC Kolonisatie en dekolonisatie (Romeinen tot nu) [havo]						
HC Koude Oorlog [huidig]				2x	2x	
HC man-vrouw-verhouding: van de Oudheid tot emancipatie in de 19 ^e en 20 ^e eeuw [vwo]						
HC Migratie: Gouden Eeuw tot multiculturele samenleving [vwo]						
HC Moorse tijd in Spanje, 700-1400						
HC Nederland na de Tweede Wereldoorlog						
HC Ongelijkheid en emancipatie						
HC Religie: polytheïsme tot Reformatie [havo]						
HC Republiek [huidig]				2x		
HC Rivaliteit tussen de grootmachten (tijdvak 6-10)						
HC Slavernij / onvrije mensen						
HC Verlichting [huidig mits beter opgeschreven]					2x	

⁹ Tenzij anders aangegeven de mogelijke mening van 1 persoon op basis van aangeleverde teksten.

Onderwerpen die ruimte bieden voor discussie over de verhouding Nederland – Europa – Buiten Europa				3x	2x	2x
--	--	--	--	----	----	----

8 Bijlage 2 - Uitgewerkte Historische Contexten

Inleiding

In de focusgroepen is docenten gevraagd om in duo's of trio's daadwerkelijk de hoofdlijnen van een syllabus te ontwerpen door voorstellen te doen voor historische contexten, verspreid over de tien tijdvakken. Deze exercitie was vooral bedoeld om al sprekend met elkaar bovengenoemde criteria en argumenten boven water te halen. Deze bijlage bevat een overzicht van de door de docenten ontworpen voorstellen voor HC's.

Legenda

- **Rood** kader = perspectief niet-Europese geschiedenis
- **Groen** kader = perspectief Europese / westerse geschiedenis
- **Geel** kader = perspectief Nederlandse geschiedenis
- **Zwart** kader = geen perspectief aangegeven

Indien er expliciet onderscheid gemaakt is tussen havo en vwo staat dit in de tijdbalk of de beschrijvende tekst vermeld.

9 Tijdbalken en uitwerkingen

9.1 Amsterdam – A

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
					HC Koloniale Geschiedenis Ontdekkingsreizen		VOC, WIC, slavernij, slavenhandel, abolitionisme	(modern) imperialisme	opkomend nationalisme	dekolonisatie en multiculturele samenleving
					HC Migratie (1550-heden) Gouden Eeuw (Hugenoten, Duitsers, Vlamingen, etc.)		Duitse migranten	dorp → stad	WOI, Belgen, Chinezen	Multiculti, Ned-Indië, gastarbeiders, vluchtelingen, etc.
							HC Verlichting (1650-1848) Behouden + verder / beter uitgewerkt			
								HC Duitsland (1871-1945)		
	HC Man - Vrouw van Oudheid tot Emancipatie 19e/20e eeuw									

Deze tijdbalk is samengesteld door docenten uit de focusgroep in Amsterdam met oog op *vwo-leerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdbalk is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor de inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 4, 5, 6a, 6c, 7, 8, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdbalk bestaat uit vijf verschillende historische contexten:

- HC Koloniale Geschiedenis (1500 – heden)

“koloniale erfenis / diversiteit in de samenleving (KA: vanaf ontdekkingsreizen, plantages/slavernij, VOC, abolitionisme, imperialisme, opkomend nationalisme kolonies, dekolonisatie en multiculturele samenleving (immigratie 20e eeuw). Met daarbij veel aandacht voor het laatste.”

- HC Migratie (1550 – heden)

“Van vroegmiddeleeuwse trek naar de ontgonnen moerasgronden, via Hugenoten, Hannekemaaiers (de grootste groep in NL !!), Belgen in WO I, 20^e-eeuwse migratie van arbeiders en later gezinnen, vluchtelingen enz.. De invloed van studiebeurzen op de trek van dorpsjeugd uit ‘afgelegen provinciale dorpjes’ (ongetwijfeld moet dit zorgvuldiger worden geformuleerd) naar de grote steden/ het westen. Het besef dat de huidige positie van erg veel Nederlandse families hierdoor is ontstaan.”

- HC Verlichting (1650 – 1848)

Het betreft hier de HC zoals deze in de huidige syllabus staat, met de kanttekening dat deze duidelijker uitgewerkt moet worden. Zie hiervoor algemene adviezen betreffende vorm.

- HC Duitsland (1871 – 1945)

Het betreft hier de HC zoals deze in de huidige syllabus staat.

- HC Man - Vrouw (Oudheid tot emancipatie in 19^e/20^e eeuw)

[uitwerking ontbreekt].

9.2

Amsterdam - B

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
HC Religie-Politiek Polytheïsme, jagers- verzamelaars	Joden Christendom	Islam	Kruistochten	Reformatie						
	HC (De-)kolonisatie Rome: Imperium, romanisering		expansie, 1492	Kolonisatie	kolonisatie	Verlichting, abolitionisme, plantages	modern imperisisme, nationalisme	(verzet), dekolonisatie	multiculturele samenleving	
								HC Duitsland (1871-1945) (huidige vorm)		
										HC Koude Oorlog (1945-1991) huidige vorm

Deze tijdlijn is samengesteld door docenten uit de focusgroep in Amsterdam met oog op *havoleerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdlijn is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 4, 5, 6a, 6c, 7, 8, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdlijn bestaat uit vier verschillende historische contexten. Twee van deze HC's zijn lange lijnen door de geschiedenis, die geënt zijn op de Kenmerkende Aspecten: Religie, (De-)kolonisatie. Het uitgangspunt van deze HC's is om zoveel mogelijk KA's te verbinden door middel van een thematische lijn door de geschiedenis en dit thema vanuit alle invalshoeken (politiek, cultuur, economisch-sociaal) te belichten. Naast de HC's, die op lange lijnen gebaseerd zijn, zijn er twee HC's die de diepte ingaan: Duitsland, Koude Oorlog. In deze HC's is er ruimte voor verhaal en diepgang. Bij alle HC's is het belangrijk dat hedendaagse gebeurtenissen in zicht blijven en dat de HC's helpen om hedendaagse gebeurtenissen te verklaren / begrijpen.

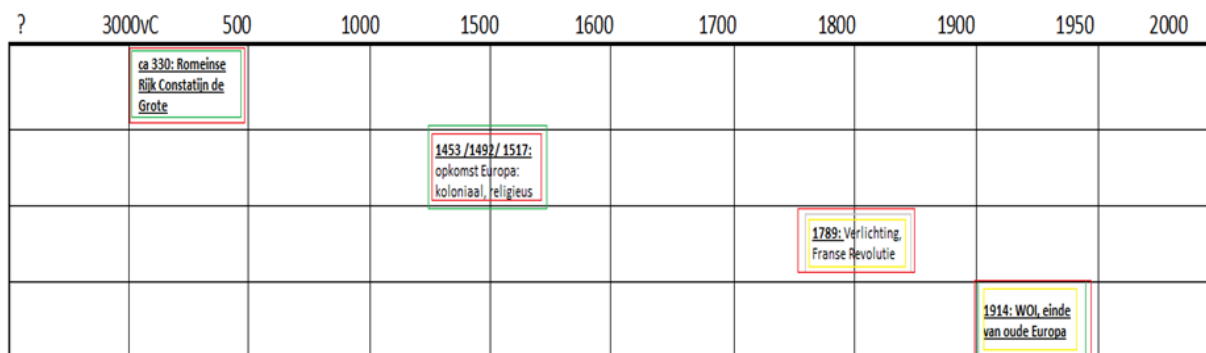
- HC Religie
In deze HC worden alle KA's met elkaar verbonden die te maken hebben met ontwikkelingen op religieus gebied van de Tijd van Jagers en Verzamelaars tot en met de Reformatie. Hierbij is ook aandacht voor de relatie tussen religie en politiek.
- HC (De-)kolonisatie
In deze HC worden alle KA's met elkaar verbonden die te maken hebben met bewegingen van kolonisatie en dekolonisatie van de Tijd van Grieken en Romeinen tot het heden.
- HC Duitsland (1871 – 1945)
Het betreft hier de HC zoals deze in de huidige syllabus staat.
- HC Koude Oorlog (1945 – 1991)
Het betreft hier de HC zoals deze in de huidige syllabus staat.

In het huidige voorstel zouden de volgende tien KA's *niet* nader gespecificeerd zijn:

- Hofstelsel
- Feodale stelsel
- Opkomst steden
- Absolutisme
- Republiek
- Wetenschappelijke revolutie

- Verlicht absolutisme
- Sociale kwestie
- Emancipatie
- democratisering

9.3 Rotterdam - A

Deze tijdbalk is samengesteld door docenten uit de focusgroep Rotterdam met oog op *vwo-leerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdbalk is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 5, 6a, 6b, 7, 8, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdbalk bestaat uit vier verschillende historische contexten, gealloceerd op breukvlakken in de geschiedenis. Deze momenten zijn, zo geven de docenten aan, arbitrair gekozen. Het ging hen er om dat er tussen bepaalde periodes (Oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne Tijd, Moderne Tijd) een breukvlak gekozen werd aan de hand waarvan het grote verhaal van de geschiedenis verteld kon worden op een manier die de chronologie in tact houdt, maar ook ruimte voor diepgang biedt. Dit laatste kan door de gebeurtenis op het breukvlak op te blazen.

9.4

Rotterdam - B

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
	HC Romeinen in NL: vó Kelten tot Dorestad (200vC-800)									
			HC Opkomst wereldwijd islamitisch cultuurgebied 700-1600							
				HC Slavernij van Columbus tot 1910						
				HC Ziektezorg door de eeuwen heen: van Vesalius tot Pasteur (1500-1900)						
									HC Van Gandhi tot Al Qaida (1930-2010)	

Deze tijdbalk is samengesteld door docenten uit de focusgroep Rotterdam met oog op *havoleerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdbalk is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 4, 5, 6a, 7, 8, 9a, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdbalk bestaat uit vijf verschillende historische contexten, waarbij verspreiding van de HC's over de tijdvakken naar eigen zeggen een belangrijk uitgangspunt was voor de docenten. De opzet was om zoveel mogelijk KA's in HC's te vangen.

- HC Romeinen in NL: van de Kelten tot Dorestad (200 v.C. – 800)
 "Leidende vraag: hoe duurzaam is de transitie van Prehistorie naar Historie?
 a. Welke kenmerken heeft een analfabete "prehistorische" maatschappij die honderden jaren lang een gecentraliseerde beschaving het hoofd kan bieden?
 b. Hoe verloopt het proces van acculturatie/romanisering/kerstening boven en beneden de Rijn tot en met de 5e eeuw?
 c. Welke gedeelten van de Romeinse cultuur overleefden in een periode van grote volksverhuizingen?"
- HC Opkomst wereldwijd Islamitisch cultuurgebied (700-1600)
 "Leidende vraag: Op welke wijze heeft de confrontatie tussen de christelijke en de islamitische wereld de West-Europese maatschappij beïnvloed?
 a. Welke rol speelde de islamitische wereld in de handhaving en latere heroriëntatie van het Grieks-Romeinse denken?
 b. Was het kruisvaartideaal een oorzaak of een gevolg van de investuurstrijd en de opkomst van een vroegmodern kapitalistisch systeem in West-Europa?
 c. Op welke wijze beïnvloedde de opkomst van de Ottomanen het politieke evenwicht tussen West-Europese staten vanaf de 15e eeuw?"
- HC Slavernij van Columbus tot 1910
 [uitwerking ontbreekt]
- HC Ziektezorg door de eeuwen heen: van Vesalius tot Pasteur (1500-1900)
 "Leidende vraag: welke ontwikkeling maakt de ziektezorg door op basis van nieuwe wetenschappelijke inzichten?
 a. Avicenna versus Paracelsus, temperamentenleer versus alchemie: hoe kon een middeleeuws debat over de oorzaak van ziektes kan leiden tot de ontwikkeling van empirie en nieuwe medicijnen?
 b. Vesalius versus Harvey; Van empirie naar deductie: welke obstakels moesten overwonnen worden om de medische wetenschap in te richten op

basis van wetenschappelijke ideeën?

c. Jenner versus Pasteur; casus: aanleg van het Panamakanaal: welke bijdrage leverde "medische revolutie" in de Moderne Tijd aan het Westers imperialisme?"

- HC Van Gandhi tot Al Qaida (1930-2010)

"Leidende vraag: Welke gevolgen had de dekolonisatie van Brits-India voor politiek en maatschappij in Zuid-Azië en het Midden-Oosten?"

a. Welke politiek-maatschappelijke gevolgen had de deling van India?

b. Hoe droeg de Koude Oorlog bij aaneen opkomend islamisme in Pakistan?

c. Welk verband bestaat er tussen het Kashmir-conflict en de onrust in Afghanistan die heeft geleid tot een internationale militaire (en deels Nederlandse) interventie in Afghanistan?"

9.5

Rotterdam - C

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
				HC Gevolgen van de Europese expansie (1480 - heden)						
			HC Europese heksenvervolgingen							
							HC Duitsland (huidige)			
										HC NL na WOII ver/ontzuiling, wederopbouw, multicultural, EU

Deze tijdlijn is samengesteld door docenten uit de focusgroep in Rotterdam met oog op *gymnasium-leerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdlijn is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 5, 6a, 6c, 8, 9a, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdlijn bestaat uit vier verschillende historische contexten.

- HC Gevolgen van de Europese expansie (1500-heden)
[uitwerking ontbreekt]
- HC Europese heksenvervolgingen (1000-1800)
"Thema: De Europese heksenvervolgingen
Waar: West-Europa
Wanneer: Late Middeleeuwen t/m Verlichting (Tijdvak 4 t/m 7)
Leidende vragen:
- Wat waren de oorzaken van eerste heksenvervolgingen in West-Europa, in de Late Middeleeuwen / Renaissance? (Subvragen: wat waren de intellectuele, juridische, sociaal-culturele en politieke grondslagen en achtergronden van de eerste ketter- en heksenvervolgingen?)
- Hoe verliepen de heksenvervolgingen in West-Europa toen deze op hun hoogtepunt waren? (Subvragen: wie waren de vervolgers? Wie waren de slachtoffers? Hoe verliepen de processen?
- Waardoor kwam er een einde aan de heksenvervolgingen in West-Europa? (Subvragen: welke rol speelden de Wetenschappelijke Revolutie en Verlichting bij het beëindigen van de heksenvervolgingen in West-Europa?)"
- HC Duitsland (1871-1945)
Het betreft hier de HC zoals deze in de huidige vorm in de syllabus staat.
- HC Nederland na WOII (1918-heden)
[uitwerking ontbreekt]

9.6

Utrecht - A

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
= één HC voor VWO voor 1500? Verlichting?										
				HC Republiek (VWO) 1500-1795						
				HC Republiek (HAVO) (in huidige vorm)						
							HC Duitsland (VWO) 1850-1945 meer in Europees kader			
							HC Internationale verhoudingen in 20e eeuw (Havo) 1871-1991 huidige HC Duitsland en Koude Oorlog			
									HC Internationale verhoudingen na 1945 (VWO)	

Deze tijdlijn is samengesteld door docenten uit de focusgroep in Utrecht met oog op *havo en vwo leerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdlijn is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 4, 6a, 6c, 8, 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdlijn bestaat uit vier verschillende historische contexten voor VWO en twee verschillende historische contexten voor HAVO.

VWO

- HC vóór 1500 (Verlichting?)
[uitwerking ontbreekt]
- HC Republiek (1500-1795)
[HC Republiek in huidige vorm, maar dan langer uitgewerkt].
- HC Duitsland (1850-1945)
[HC Duitsland in huidige vorm, maar dan vanaf eerder moment]
- HC Internationale verhoudingen na 1945 (1945-heden)
“(invulling van het onderwerp wordt beperkt door het feit dat er geen nieuwe KA mogen worden toegevoegd)
- Van een multipolair naar een bipolair systeem in de internationale verhoudingen.
Waarom ontstaat de Koude oorlog en neemt de invloed van Europa in de wereld sterk af? (1945-1962)
- Rol van Azië en Afrika in de Koude oorlog
Welke rol speelden Azië en Afrika in de koude oorlog? (1949-1975)
- Afnemende spanningen en einde Koude oorlog (1963-1991)
Waarom namen de spanningen tussen Oost en West af?
- Een multipolair stelsel met een leidende rol van de VS (1991-2001)
Wat betekende het einde van de Koude Oorlog voor de positie van de VS, Europa en Rusland?”

HAVO

- HC Republiek (1500-1700)
[in huidige vorm]
- HC Internationale verhoudingen in 20e eeuw (1871-1991)
[huidige HC Duitsland en Koude Oorlog]

9.8

Utrecht - C

?	3000vC	500	1000	1500	1600	1700	1800	1900	1950	2000
				HC Gevolgen van de Europese expansie (1480-1750)						
				HC Rivaliteit tussen de Grootmachten (1600-heden) NI-ENG Eng-FR				DSL / FR / Eng		VS - SU
							HC De industrialisatie van Nederland			
								HC Internationale Verhoudingen in 20e eeuw (huidige Duitsland en Koude Oorlog)		

Deze tijdbalk is samengesteld door docenten uit de focusgroep in Utrecht met oog op *havo en vwo leerlingen*.

Selectiecriteria

De tijdbalk is gebaseerd op de volgende selectiecriteria voor inhoud, zoals vermeld in het eindverslag:

- 4, 5, 6a, 8 9a, 9b 10.

Toelichting bij Historische Contexten

De tijdbalk bestaat uit vier verschillende historische contexten.

- HC Gevolgen van de Europese expansie (1480—1750)
"- Welke politieke veranderingen bracht de Europese expansie in West-Europa teweeg? 1500 – 1650
- Wat waren de belangrijkste gevolgen van de Columbianse uitwisseling? 1480 – 1750
- Hoe beïnvloedden westerse en niet-westerse culturen elkaar? 1515-1750
- [vwo] Waarom ontstonden er steeds meer Europese vestigingskoloniën? 1680-1750"
- HC Rivaliteit tussen de grootmachten (1600-heden)
"tijdvak 6: Nederland vs. Engeland; tijdvak 7: Engeland versus Frankrijk; tijdvak 9: Duitsland, Frankrijk, Engeland; Tijdvak 10: VS vs. SU."
- HC De industrialisatie van Nederland (1800-2000)
[uitwerking ontbreekt]
- HC Internationale verhoudingen in de 20^e eeuw (1871-1991)
[huidige HC Duitsland en HC Koude Oorlog]

